

Капаєва Л. М.

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету, Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5098-7147>

Єгорова О. В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету, Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6868-2103>

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні перспективи України зумовлюють, зокрема, зміни у формуванні фінансової культури наших співвітчизників. Адже, незважаючи на зростання індексу фінансової грамотності українців з 11,6 бала у 2018 р. до 12,3 бала у 2021 р. (за максимального значення у 21 бал), він є меншим від мінімального цільового рівня, рекомендованого Організацією економічного співробітництва та розвитку (14 балів) [1].

В Україні термін «фінансова культура» поширений менше, ніж термін «фінансова грамотність» (навчальний курс за такою назвою вивчають у закладах загальної середньої освіти). При цьому потрібно розуміти, що поняття «фінансова культура» ширше за поняття «фінансова грамотність». Тут можна провести аналогію з грамотною (у традиційному розумінні цього слова) людиною, яка вміє читати й писати, та людиною культурною, котра має ще багато інших вмінь і ознак.

Фінансова культура включає в себе знання, навички, досвід, установки, відношення, необхідні для забезпечення відповідальної фінансової поведінки та підвищення фінансової інклюзії людини [2].

Щодо складових фінансової культури та способів їх формування є різні підходи, з яких розглянемо два.

Відповідно до першого підходу, що викладений у навчальному посібнику «Фінансова культура» [3], її складовими є:

1) фінансова обізнаність – наявність у людини певного рівня фінансових знань і навичок, які формують його відповідний рівень компетентності з фінансових питань. Людина набуває фінансової обізнаності зі спостережень та власного життєвого досвіду;

2) фінансова освіченість – наявність певного рівня фінансової освіти, здобутої в навчальних закладах, на професійних курсах тощо або з професійної діяльності;

3) фінансова грамотність – уміння застосовувати фінансові знання й набуті фінансові навички для отримання максимальної користі від управління власними

фінансами та використання фінансових послуг (рис. 1). Згідно з цим підходом, фінансова грамотність є основою фінансової культури.

Фінансова обізнаність (життя)	Фінансова освіченість (професійна діяльність)
Фінансова грамотність (основа)	
ФІНАНСОВА КУЛЬТУРА	

Рис. 1. Складові фінансової культури

Джерело: [3].

Вважаємо, що складові фінансової культури, відображені на рис. 1, потрібно розташувати у зворотному порядку: знизу розмістити фінансову обізнаність і фінансову освіченість, які є основою фінансової грамотності, а фінансову культуру перенести вгору як рису, що формується фінансовою грамотністю та іншими чинниками.

Крім того, на нашу думку, схему потрібно доповнити іншими складовими фінансової культури, такими як:

- фінансова активність, оскільки недостатньо лише мати фінансові знання, потрібно їх застосовувати, використовуючи різні фінансові інструменти й послуги. Людина з високим рівнем фінансової культури використовує знання про фінанси для прийняття вигідних для себе рішень, правильно, відповідально ставиться до власних грошей, володіє навичками формування свого бюджету, вміє ним керувати;

- фінансовий світогляд (наявність системи ідей, ідеалів, норм і цінностей у фінансовій сфері). Наприклад, із погляду людини, метою життя якої є накопичення багатства, благодійність є марнуванням грошей, а хтось вважає, що «всіх грошей не заробиш, потрібно більше часу та грошей витратити на сім'ю», і т. д.);

- фінансова доброчесність (шахраї фінансово грамотні, але не є особами з високим рівнем фінансової культури, як і люди, котрі, використовуючи свої знання, ухиляються від сплати податків).

Пропоновану структуру фінансової культури наведено на рис. 2.

Якщо ж розглядати складові фінансової культури в контексті сфер фінансового життя, у яких вона проявляється, то доцільно виокремлювати культуру: споживання, заощаджень, інвестицій, підприємництва, податкову, кредитну, страхування, пенсійну тощо.

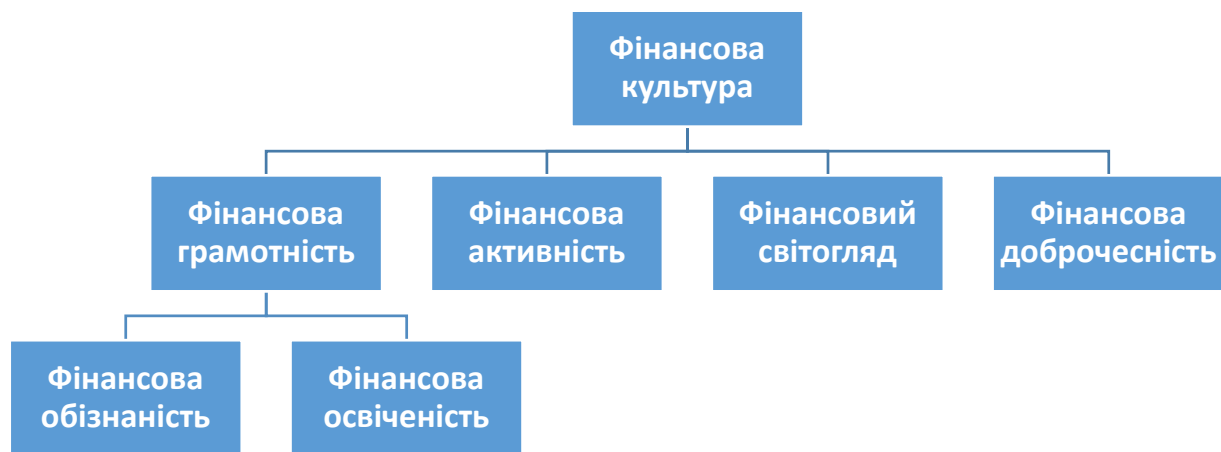

Рис. 2. Складові фінансової культури

Побудовано авторами.

Фінансова культура охоплює ставлення до грошей, управління ними, змушує людину думати про власне фінансове майбутнє, планувати потреби свого життєвого циклу. Фінансові цілі людей індивідуальні, залежать від віку, життєвої ситуації, соціально-економічного стану, моральних цінностей тощо. Але, незалежно від того, якою є конкретна фінансова мета людини, вона завжди спрямована на підвищення рівня життя, впевненості в майбутньому, стабільності й процвітання.

Упродовж усього життя в людини формується власне, індивідуальне ставлення до особистих фінансів та виробляються навички управління ними з користю для себе та інших людей. Підвищення фінансової культури відбувається завдяки зусиллям сім'ї, закладів освіти, держави, бізнесу, засобам масової інформації, лідерів думок та іншим інституціям, які займаються фінансовою просвітою.

Достатній рівень фінансової культури є запорукою добробуту не лише окремої людини, а й її родини та умовою стабільного розвитку суспільства. Проте економічний і соціальний ефекти від підвищення фінансової культури проявляються поступово: вона впроваджує фінансові правила й норми поведінки.

Список використаних джерел

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження. *USAID*. 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4.
2. *Бондаренко Н.* Стратегія фінансової грамотності: версія 1.0 / Нац. банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_fingramotnist%D1%96_NBU_pr.pdf?v=4.
3. Фінансова культура. 7 клас : навч.-метод. посіб. для вчителя / за заг. ред. Т. С. Смовженко. Київ : УБС НБУ, 2015. 114 с.